

Felsefi dile "kötü rüyaları" ve illüzyonları aklın ve kavramların gücüyle alt etmenin hâkim olduğu bir dönemde, ressam Goya da "aklın uykusu canavarlar yaratır" diyecektir o meşhur tablosunda. Lacan, özellikle de Kant'ın felsefesine atıfta bulunduğu pasajlardan birinde (*İdentification* Semineri, 28 Şubat 1968 dersi) Goya'nın söylediğinin tam tersinin cereyan ettiğini insanlık tarihinin bize gösterdiğini söyler, özellikle de zamanımızın türlü fanatizmleri ve bizi sürükledikleri kanlı şiddet olayları düşünüldüğünde diye de ekler. Gerçekten de canavarları yaratan aklın uykusundan ziyade, insan olmanın kırılma anını, yaratıcılığını ve eksikli oluşunu hatırlatabilecek, rüyalara izin veren bir uykunun olmayışı değil mi?

....

Tanrı öldü!" Gökyüzü boşmuş. Oo Nietzsche. Ya da Freud'un *Totem ve Tabu*'sundaki miti üzere "Baba-Tanrı öldü". Geriye kalan, bizlere kalansa en yakındakinin/komşunun sevgisinden başka bir şey değil. Hristiyanlığın doğuşundaki "yakınındakini/komşunu kendin gibi seveceksin" emrini Lacan'ın bu cümleyi birkaç ders boyunca çalıştığı *Etik* Semineriyle birlikte şöyle de okuyabiliriz: Mademki gökyüzü boş, ideal Bir yok, komşumu sevmek zorundayım.

Sevgim her ne kadar berisinde bu Birin olmayışının yarattığı bir öfkeyi barındırıyorsa da. Hatta bana en mahrem, en yakın olan *Şey*, korkunç olanın yeri olsa da.

O halde birbirimizden o denli nefret de edebiliriz. Ya da yine Freud'un *Yas ve Melankoli*'yi kaleme aldığı aynı yılda yazdığı *Bastırma* metnine kulak verdiğimizde şu çarpıcı cümleyle karşılaşırız: "*İnsanların tercih ettikleri nesnelere, idealleri onlar için en korkunç olan nesnelere algılarından ve deneyimlerinden kaynağını alırlar.*" Ve bu tür bir yapılanış, boşluğa, şaşımaya, aldanmaya izin vermeyen zalim bir Üstbenliğin temellenişini de hazırlar. Arzusunu keşfetme talebinde olan bir öznenin arayışının, özne tam da "zevklen" buyruğunun geldiği bu tekinsiz sulara, mayınlı alana girmeye ve sorumluluğunu almaya razı olduğu takdirde mümkün olabildiğini ele alıyor. Hele ki karantina günlerinin tetiklediği, yeniden uyandırdığı kesitlerde ve aktarım ilişkilerinde.

Öteki'nin arzusuyla, farklı olanla karşılaşmaya cesaret edemediğimiz bu hayat da ne böyle? En yakınımızdaki korkunçla yüzleşip, eğip bükmeyi, işlemeyi, dokumayı göze alamadığımız?

...

İkinci dünya savaşı ve hemen onu takip eden atom bombasının kullanımı, insanoğlunun sadece ölümün kaynağını tanrıların elinden alıp kitleleri imha etme gücünü artık kendisinde bulundurduğunu dünyaya ilan edişi değil, Ad'ın, Öteki'den gelen Adlandırmaların yeryüzünden silinmesinin bilinçli ve aşamalı olarak hedeflenmesiydi. Yahudi soykırımı ve soykırım zihniyetinin bir uzantısı olarak atom bombasının kullanımı, insanlık serüveninin artık radikal olarak değişeceğinin ve bunun da belirli sonuçlarının olacağı tarihi bir kırılma noktasıydı. Sonrasında artan ve radikalleşen fanatizm, yakın geçmişimizde tüm dünyayı vahşi saldırılarıyla abluka altına alan ve yine dışarıya çıkmaktan, kalabalık mekanlarda bulunmaktan imtina ettiğimiz IŞİD terörizmi, Ad'ın ve Ad'ın geldiği Öteki'nin simgesel dayanaklarının ortadan kaldırılışının bir sonucu olarak Gerçek'in brüt bir geri dönüşüydü.

Günümüzde bunun farklı bir versiyonunu, ama sonuç itibarıyla yine bu tarihi kırılmanın günümüzdeki bir başka etkisini yaşıyoruz. Yine ölüm, yaşam, ölümlerimizle ne yaptığımız soruları gündemde. Berkin Elvan'ın cenazesinde söz konusu olduğu gibi... Bilimsel söylem, *management*, teknik aygıtlar, türlü *gadget*'ler insanileşmeyi mümkün kılan temel yasanın, Ötekinin temsil yasanının radikal bir darbe aldığı bu tarihi dönemecin uzun

zamandır yeni düzenleyicileri. İyi haber! Artık Ötekiye bulunduğumuz çağrı ya da Ötekiden gelen kısıtlamalar içimizi kemirmiyor! Suçluluk, önceki kuşaklarla ilişkimizi düzenleyen simgesel borç, benzerlerle ilişkilerimizde dert edindiğimiz sorumluluk bizi çok da ilgilendirmiyor. Yani evet, böyle kavramlar var biliyoruz ama "açıkçası, bağlamaz!". Ne de olsa bunları çoktandır aştık ve her birimiz serbest dolaşımda olan nesnelere serbest erişimin sonsuz hakkına sahibiz. Yine de gelin görün ki zamanımızın neredeyse tamamını nedenini bir türlü kayda alamadığımız bir bedel ödemekle, güven duyamamanın, evimize, ilişkilerimize yerleşmemenin ıstırabını çekmekle geçiriyoruz.

...

Psikozlarda aktarım, nevrotik aktarımdan farklı olarak düşlemin dolayımı olmaksızın işler. Bu sebeple de çoğu kez şiddetli olabilecek, yoğunlaşmış, kesin, dilsel diyalektiğin olmadığı bir ifadedir. Psikotiklerle uzun yıllar çalışmış ustalardan Marcel Czermak'ın dediği gibi psikotik aktarımın "şakası yoktur". "Ya evet, ya hayır" biçiminde ifade bulan (topraklarımızda sayısız kadın cinayetinin sebebi olan "ya benimsin, ya toprağın" ifadesinde olduğu gibi) tartışmanın olabileceği simgesel bir zeminin *hesaptan düşüldüğü*, dolayısıyla da dilsel karşıtlıklar oyununun yani dilsel bir esnekliğin mümkün olmadığı, klinik açıdan da temkinli olmayı gerektiren bir aktarım söz konusu. Tam da bu noktada sanrının dolayımlayıcı işlevi aktarımda *doğrudan* kendini gösteren bir dışa vurumda öznel öğeleri tespit edebilmek, dilsel dolayımı, böylelikle de diğerleriyle olan gerekli ve hayati mesafeyi sağlayabilmek için önemli.

Bu soruları kendi klinik deneyimizden itibaren ele almak hem psikozlardaki işleyişi anlayabilmek hem de etik bir konumlanış geliştirebilmek için önemli olsa da bu klinik merakın ve peşi sıra gelen soruları klinisyenin öznel işaretleriyle olan sıkı bağlantısıyla da düşünmek gerekiyor.

....

Le transfert dans les psychoses, à la différence du transfert dans les névroses, fonctionne sans médiation, donc sans filtre du fantasme. C'est la raison pour laquelle on le rencontre d'une façon massive et parfois violente, car sans dialectique langagière. Comme le dit pertinemment M. Czermak, le transfert chez des psychotiques "cela ne rigole pas". S'exprime par une certitude de « oui ou non » qui élude l'émergence d'un doute et qui se différencie aussi d'une parole rigoureuse subjective, car le fondement symbolique qui permet aux jeux langagiers des contradictions est forçlos. N'est-ce pas comme dans l'expression choquante qu'on peut entendre souvent en Turquie dans divers situations "tu es à moi, sinon à la mort" et qui est à la cause des crimes innombrables, notamment des femmes.

Donc, justement la question du délire sur ce point peut être cliniquement importante pour pouvoir repérer les éléments subjectives qui peuvent permettre un certain écart et une médiation dans les relations transférentielles du psychotique avec les autres.

...

Gösterime girdiği andan bu yana epeyce yankı uyandırmış, şaşırtıcı bir biçimde hemen her kesim tarafından sahiplenilmiş bir film Joker. Kapalı gişeler -Cem Yılmaz dururken?- , Arthur Fleck karakterinin Joker'e dönüşümünün sosyal medya hesaplarında kutsandığı kareler, alıntılanan cümleler, doğum günü partilerinde Joker gibi boyanan ve pozlanan yüzler... Neden olmasın? En nihayetinde çöplerin her tarafa yayıldığı kokuşmuş bir şehir, boş verilmiş bir düzen

sahnesiyle açılan film, sonunda neredeyse ölümün, her türlü yıkıma açık bedenlerin kutsandığı, fanatizme varan histerik bir bulaşıcılıkla bitiyor. Filmin en sonunda Bir'i isteyen kitlenin, Bir'i Jokerle yarattığını izliyoruz. Ötekideki eksikliğin göstereni yok edilerek.

Artık Öteki'de bir Bir var, her şeyin nedenini, nasılımı açıklayan ve cevap veren Bir. O halde başkalık da yok. Böyle bir filmin tam zamanında, içinde bulunduğumuz şu zamanlarda ortaya çıkması ve yarattığı hatırı sayılır etki, Joker karakterinin "zevk toplumuyla" olan ilişkisi açısından tartışmaya değer konulardan.

...

Birbir Gece Masalları'nın anlatıcısı Şehrazat'ın anlatısında etkileyici olan sadece öyküleri birbiri arasında bağlamadaki ustalığı değil, halkı karşısında baba işlevini yerine getiremeyen, bir soyağacı oluşturamayan ve dahası ölümü emreden bir Zevkin (Jouissance) esiri olmuş bir krala bir kadın olarak nasıl hitap ettiğine tanıklık etmektir. Ölüm dürtüsünü yaşam dürtüsüne evirişine, böylelikle de Şahriyar'ın içinde olduğu donmuş-sonsuz-mutlak zaman algısını artık şimdi-geçmiş-gelecek arasındaki ayrımların ve bağlantıların olduğu farklı bir zaman deneyimine çevirişine tanıklık ederiz. Donmuş bir sözü, gelişi beklenen, askıda bırakılan ve yeniden başlatılan bir söze dönüştürür Şehrazat her seferinde. Ancak böylelikle Şahriyar da arzunun eleğinden geçmeyen mutlak bir Zevke mesafe alabilmeyi ve zevki ılımanlaştırabilmeyi becerebilir. Bu Şehrazat sayesinde olmuştur, bir diğer deyişle *tamamen-fallusa-inanmayanların* tarafında olan kadınsı bir duyuş ve sözcüklerle ilişkileniş sayesinde. O halde sembolik yasanın işleyebilmesi *sadece ve tamamen* fallusa bel bağlayan erkekliğin *ötesinde* Baba'nın-Adının ve fallusun her şey demek olmadığı, Başka'nın tarafında olan *kadınsı* sayesinde.

”””

Yaratıcılık, açıklanması belki de en güç kavramlardan biri. İçinde şüphesiz yaratım sürecindeki bir öznenen radikal olarak kaçan asli bir unsuru barındırdığından: Freud'un deyişiyle *Das Ding*, Lacan'ın adlandırmasıyla *La chose* yani *Şey*. Nesnelere en yücesi olan *Şey*'in zaten hiçbir zaman kazanılmamış ve her daim kaybedilmiş olduğunun duyumsandığı mantıki bir zaman olarak ergenlik belki de bu sebeple yaratıcılığın en çok gün yüzüne çıktığı dönemlerden. Lacan'ın yüceltme tanımının kalbinde yer alan *Şey*, nesnenin berisine yerleşen hatta nesnelere, sanat eserini görünür ve imkanı kılan yapısal bir boşluk. Dolayısıyla da temsil etme uğraşında olan sanatçının her seferinde bu boşluğu yeniden *gönüllü olarak* var etmesi, bu indirgenemez gerçeğin şeyleri yerinden etme kapasitesi karşılandığı sürece de mümkün.